

RAMBAM: A MAN OF LETTERS

אגרת הנחמה
(LETTER OF
CONSOLATION)

History

Islam began in the 7th century in Arabia. It was begun by Muhammad Ibn Abdullah, a resident of the city of Mecca. During his travels throughout Arabia and beyond, he encountered both Christians and Jews and was influenced by their religions. He began to preach monotheism to the pagan Arabs in Mecca, who initially rejected him and forced him to flee to Medinah. There, he succeeded in amassing a following and eventually returned to Mecca as the acknowledged prophet of a new religion. (His return, in 622, called the "*Hijrah*," marks the first year of the Muslim era.) The god they worshipped was called "**Allah**" (Hebrew: *'El*) and the religion was called "**Islam**," which means "submission." One who submits to the will of Allah is called a "**Muslim**." The will of Allah is recognized through the prophecies of Muhammad, which were recorded in the "**Qur'an**" (Hebrew: *Mikra'*).

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Surah 1 - The Opening - ***Al-Fatihah*** This surah has been called the very essence of the Qur'an; its seven verses have a special role in daily prayer, being recited at the start of each unit of prayer. When recited, the Surah Al-Fatiha is usually followed by the word ***Amin***, i.e., Amen. A calligraphic presentation of the Arabic phrase, "**In the name of Allah, Most Gracious, Most Merciful**" precedes each surah in the Qur'an.

1:1 In the name of Allah, Most Gracious, Most Merciful.

Bismi Allahi alrrahmani alrrahemi

1:2 Praise be to Allah, the Cherisher and Sustainer of the worlds;

Alhamdu lillahi rabbi alAAalamena

1:3 Most Gracious, Most Merciful;

Alrrahmani alrrahemi

1:4 Master of the Day of Judgment.

Maliki yawmi alddeni

1:5 Thee do we worship, and Thine aid we seek.

Iyyaka naAAabudu wa-iyyaka nastaAAenu

1:6 Show us the straight way;

Ihdina alssirata almustaqema

1:7 The way of those on whom Thou hast bestowed Thy Grace, those whose (portion) is not wrath, and who go not astray.

*Sirata allathena anAAamta AAalayhim ghayri almaghdoobi AAalayhim wala
alddallena*

Jewish Elements in Islam

Abraham and Moses are given honorable mention in the Qur'an as are Joseph, David, Solomon, and other Biblical figures. Many Jewish concepts and ideas found their way into Islam, including prayer ("**Salat**," Aramaic: *Tzelota*), fasting ("**Saum**," Hebrew: *Tzom*), charity ("**Zakat**"), pilgrimage ("**Hajj**"), and a Day of Judgment (**Yom al-Din**).

The Jewish practice that had the single greatest impact on Muhammad was **Yom Ha-Kippurim**, which inspired a Muslim fast-day the Qur'an calls "**Ashurah**" (Hebrew: *asarah*), an allusion to the Jewish date of 10 Tishrei. The 5 daily Muslim prayers may have been patterned after Yom Ha-Kippurim, too, as is the practice of wearing a simple white garment when making the pilgrimage to Mecca. Even the centrality of Jerusalem [discussed towards the end of this essay] was recognized in early Islam: the first direction in which Muslims turned in prayer ("**Kiblah**") was Jerusalem.

Abraham I. Katsh: Judaism in Islam (NY, 1980) is a study of Jewish (biblical and aggadic) material in Chapter Two of the Qur'an (entitled: Al-Bakkarah; The Cow—a reference to the *parah adumah*). James Kugel: In Potiphar's House (Harvard, 1994) also contains an analysis of the "Yusuf" (Joseph) story in the Qur'an.

"*Dhimma*" Legal Status

By the 8th century, the Muslims had succeeded in conquering Arabia, Palestine, Persia, and North Africa. (Shortly thereafter, their forces would cross the Straits of Gibraltar and conquer Spain.) These conquests brought the majority of the world's Jewish population under Islamic rule, along with the traditional centers of Jewish spiritual life in Israel and Babylonia. Generally, Muslims imposed their religion on the people they conquered, often at the pain of death. However, because of the spiritual kinship they felt to Jews and Christians—known, collectively, as "***Ahl al-Kitab***" (People of the Book, i.e., practitioners of a revealed, scriptural faith)—they made exceptions for them. These exceptions granted the Jews and Christians religious "tolerance" ("**Dhimmah**") in exchange for their acceptance of Muslim sovereignty and payment of a special poll-tax ("**Jizyah**"). (For reasons of *real politic*, the same tolerance was also extended to the Zoroastrians of Persia who were dualists, rather than monotheists, but still had a revealed scripture.)

- Rambam was born in Spain in 1135 (or 1138). His father, Maimon (hence: Maimonides), was a *dayyan* (judge) in the city of Cordoba.
- At the approximate age of 13, his family—along with many Jews—fled to North Africa to escape persecution by a fanatical Muslim sect called the Al-Mohades (Arabic: *al-muwahhadun*, stressing the unity of God).
- From Morocco, the family relocated to Fustat, Old Cairo, where he practiced medicine while composing his many philosophical and halakhic works.
- He died in December of 1204.

שו"ת הרמב"ם סימן תמח

Responsum: 448

- To Obadiah the proselyte.
- Question: You maintain that the Ishmaelites are not idolaters, but your teacher told you that they are idolaters and that the stones they cast in their rituals are to [worship] Mercury. His improper reply caused you grief and shame in the manner of "answer a fool in keeping with his folly."
- Answer: These Ishmaelites are not idolaters at all; it has been excised from their hearts and mouths. They recognize the unity of God correctly and impeccably...

• (לר' עובדיה הגר)

• שאלה: על אלו הישמעאלים שאמרת שאינם עובדי ע"ז ואמ' לך רבך שהם עובדי ע"ז והאבנים שמשליכין בתרפותן הן למרקוליס. והשיב לך שלא כהוגן עד שנתעצבת אל לבך ונכלמת וקרא עליך "ענה כסיל כאולתו."

• תשובה: אלו הישמעאלים אינם עובדי ע"ז כלל, וכבר נכרתה מפיהם ומלבם. והם מיחדים לאל יתע' יחוד כראוי, יחוד שאין בו דופי

- If one were to say that the edifice they honor houses an idol that was worshipped by their ancestors, so what? Those who bow to it today are pure of heart. [Moreover,] the Sages explained in Sanhedrin that if one bowed towards a temple of idolatry thinking it was a synagogue, his intention is proper.
- All these Ishmaelites today, including women and children, are free of idolatry; their error and folly are in other matters that cannot be written down on account of wicked Jews. In the matter of the unity of God, however, they are unerring.

- ואם יאמר אדם שהבית שהם מקלסין אותו בית ע"ז הוא, וע"ז צפונה בתוכו שהיו עובדין אותה אבותיהם--מה בכך. אלו המשתחווים כנגדו היום אין לבם אלא לשמים. וכבר פירשו רז"ל בסנהדרין, שאם השתחוה אדם לבית ע"ז [והוא] סבור שהוא בית הכנסת, הרי לבו מסור לשמים.
- וכן אלו הישמעאלים היום, כולם טף ונשים נכרתה ע"ז מפיהם, וטעותם וטפשותם בדברים אחרים היא, שאי אפשר לאומרם בכתב מפני פושעי ורשעי ישראל. אבל ביחוד השם יתעלה אין להם טעות כלל.

משנה תורה הלכות מאכלות אסורות פרק יא:ז

FORBIDDEN FOODS 11:7

- A *Geir Toshav* -- One who has accepted the seven mitzvot of the sons of Noah, as we have explained -- it is prohibited to drink his wine, but it is permitted to derive benefit from it. And one may leave wine with him briefly, but not for a long time. And so too any Gentile who is not idolatrous, such as the Ishmaelites, their wine may not be drunk, but one may derive benefit from it. And so all the Geonim such ruled. But those who are idolaters, one may not derive benefit from their wine.

- גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות, כמו שביארנו, יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה. ומייחדין אצלו יין, ואין מפקידין אצלו יין. וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם, כגון אלו הישמעאלים, יינן אסור בשתייה ומותר בהנייה. וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים עכו"ם, סתם יינם אסור בהנייה.

From the "Golden Age" to the "Tarnished" Age

Spain has often been cited as a paradigm of the remarkable "symbiosis" [Goitein's term] achieved by Jews and Muslims in the Middle Ages. In many, if not all, Jewish histories, this era is even entitled "**the Golden Age**" in tribute to its many social and cultural achievements. While the title is well deserved for that place and time, it has had the tendency of obscuring other Jewish-Muslim experiences of both the medieval and modern periods that are less illustrious but probably more representative. Moreover, one of the few recorded state-inspired religious persecutions of Jews living in Muslim lands occurred in Spain. The **Al-Mohad** sect exported its fanatical pursuit of "infidels" from North Africa to Spain in the mid-12th century causing considerable disruption to the lives of many Jews of Muslim Spain including the Maimon family, which fled to Egypt along with their son, Moses **Maimonides**. [In Arabic, Al-Mohad is: **Al-Muwahadun**, from the numeral **wahad=one**, signifying their obsession with God's unity. From their perspective, not only Jews and Christians, but most other Muslims were "infidels" as well.] Both Maimon and his son Moses wrote letters to their coreligionists, reassuring them that forced conversion to Islam, on the pain of death, was excusable because Islam was not idolatrous and because conversion required no overt action, only a verbal profession of faith.

The Almohad Muslim sect came to power in Morocco in 1146. The government gave the Jews and Christians an ultimatum of conversion to Islam or death. The king, Abd el Mu'min, believed the existence of a Jewish tradition that the Jewish Messiah would redeem the Jews five hundred years after the revelation of Muhammad in 622. However, by 1146 it was evident that the Messiah had not arrived and, in his opinion, this was a sign that the Jews must convert to Islam.

The Jewish community pleaded with the government to be spared from this decree of apostasy, ***Gezeirat HaShmad***, and a compromise was made: the Jewish community was granted the option to flee the country.

in 1148, two years after the Almohads rose to power in Morocco, they conquered Southern Spain. They subsequently imposed this edict on Spanish Jewry. Entire Jewish communities, Cordova, Grenada, Elisana, Shibilaya, were destroyed. As in Morocco, the Spanish Jews were forced to flee the country or convert to Islam. Many Jews were sold as slaves to Christians or were forced to flee barefoot and hungry.

Maimonides was thirteen years old when the Almohads came to power. For eleven years, his family fled from city to city in Spain and they eventually arrived in Fez, Morocco, in 1160, where they lived for four years.

It is intriguing to historians that Maimonides's family moved to Morocco, where the Almohad government first came to power and was seated. King Ibd Al-Mu'min was still alive, and Judaism was strictly prohibited!

While Maimonides was in Fez, at the age of 24, he began his famous commentary on the Mishna. He remained in Fez for four years and completed the Mishna commentary after he moved to Egypt in 1165, at the age of 30. He then began to write his legal work, *Mishneh Torah*, which took ten years to complete.

In 1160, discerning the low morale of Spanish Jewry, **Rabbi Maimon** wrote a letter of comfort, *Igeret Nechamah*, to the Spanish Jewish community. In the letter he urged the Jews to continue praying to G-d three times daily in Hebrew, despite the difficulty and dangers involved. It was this sense of leadership, responsibility and love for the Jewish people that was passed from Rabbi Maimon to his son, Rabbi Moshe ben Maimon.

אגרת הנחמה

מאת הרב מיימון הספרדי. אבי הרמב"ם ז"ל.
אשר כתב בעת שהי' גזירות רעות ר"ל על
ישראל. למען לחזק ידים רפות על אריכת הגלות.

הכת"י הי' ספון ומסון באוקספורד. ויצא לאור בפארז
בשנת תרכ"ז. ועתה הוא יקר המציאות מאד.
ויצא עתה לאור שנית מאת מחזיקי הדת בווארשא
לחזק רוח אמונים בבני הנעורים. מונה ומסודר. ע"י
הרב ר' שלמה האלפערין נ"י נכד הרב בעל מנן
אברהם זצ"לה"ה. בעל המחבר ספר תומת
הדת והאמונה.

ווארשא

בדפוס החשמלי ע"י ארי' יהודה ליב ליפשיץ סוראנאווסקי 47
שנת איל תערנ לפ"ק

СЕФЕРЪ ИГЕРЕСЪ ГАНХОМО

ВАРШАВА 1912 тип, Пиментъ и Швабе

אגרת הנחמה לרבינו מיימון ז"ל ג

בשם אל עולם .

אגרת ממורינו ורבינו מיימון ב"ר מורינו ורבינו יהוסף זכר צדיק לברכה בעיר פאם שנת אתנייא לשטרות שלחה אותה לאחד מאחיו (לבעץ אכואנה) להשתעשע בה ולנחם נפשות הכואבים על רעות הגלות והמצטערים על ריחוק הישועה ויעודיה והתוחלת ממושכה נגד מה שנקוה ויום ולילה חולפים עלינו נגד רצונינו .
וההריגות על קידוש השם ועשיות מצותיו :

ואף כי רבו הצרות ראוי לנו לקוות למנותה ותוחלת להבטחותיו הטובות שיעדנו כי דבריו נאמנים והוא יתעלה דבר על עצמותיו (ישעיה מ"ה כ"ג) בי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב , כי לי תכרע כל ברך (המעתיק . אמר כ"ג הוא שנת ארבעת אלפים ותתק"כ לינירה לחסנון כ"ה'ר"ד) תשבע כל לשון והפירוש בזה ; בשמי נשבעתי וגזרתי בנאולתכם בחסד ממני והוא דבור ולא ישוב ריקם כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון ואין מי שישבע בשמי שלא יקיימנה ושלא יפעל (על מה שנשבע) וכל שכן אם אני הוא הנשבע ואני הפועל . יתעלה זכרו ושמו :

An epistle from our revered teacher Maimon ben Yosef, written in the city of Fez in the year 1,471 to the Seleucid era [=1160]. He sent it to one of our brethren to provide relief and consolation to distressed souls who are in pain on account of the evils of the exile and suffer on account of the remoteness of the salvation, its promises and expectations, and who are persecuted day and night and are slain in sanctification of His name by performing His commandments.

אמר כותב האגרת! אלהים אשר הדריך אל רצונו. ולמה שתחיבו התורה ויעשה
בהבטחתו לחסידיו על ידי נביאיו. ככתוב טוב וישר ה' על כן יורה חסאים
בדרך ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו:

דע כי כבר נתבאר ונתאמת מספרי הנביאים ופרושי הרבנים (הלקיים) ומה שקבלה
הכנסיה מן הכנסיה. האמת שאין בו שום ספק ולא כוזב הוא. כי אלקים הוא
יודע במה שהיה קודם היותו. וכבר קדמו בידיעתו כל הענינים. ולא ישנא דבר
אשר יעשה אותו. ולא ייקר דבר ואח"כ יגנהו. אך האדם אשר נעלמו ממנו ידיעות
הסתרים. הוא אשר ירצה בדבר ויחדש עליו מה שלא ירצה בו ויבוהו אמנם מי שקדם
לו ידיעות כל העתידות וכל (חואלהם) ותועלתם ואח"כ יכוננם כמו שרוצה. איך ירצה דבר
ואח"כ יבוהו. ואיך ירומם עם ואח"כ ישפילם. וזה הוא דבר לא יתכן מצדו יתעלה
וכאמרו למי שחשב (ר"ל בלק) לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם (במדבר כ"ג י"ט)
ואמר שמואל עה"ש: וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם
(ש"א ט"ז כ"ב) וכאשר ראינו כי הוא בחר בעם ורוממם חסדו נטה אליהם והראה טובותיו
להם והתקרב להם קריבות אשר לא היה לנברא לפנייהם ולא לנברא אחריהם. ידענו
כי קדם ידיעתו בהם וידע כי הם יעברוהו ויעמדו במצותו בראשית ואחרית וכל
אשר יקרה ביניהם המה מקרים עוברים אין השארה להם ולא קיום. כאדם בריא אשר
נדל והיה קטן ונדרג ממדריגה למדריגה עד שבא אל שווי הימים. ונשאר זמן מה
בתכלית השלמות. אח"כ נתחדשו עליו חלישות וחולאים ונשחתה בריאתו ונשתנו
הוד פניו כאלו לא היה בריא מעולם ונשתנה תמונתו בכלל ונשאר במצב זה איזה
זמן עד אשר נשתנה מצבו והתחיל הגוף לשוב לבריאתו ונשתנה לטוב מעט מעט עד
אשר חזר לבריאתו כבתחלה וכאלו לא היה חולה מעולם:

Know that it has already been clarified and proven in the prophetic writings, rabbinic commentaries, and communal traditions—a veritable and immutable truth—that God has foreknowledge of all that will come to pass; that He changes nothing; that He does not esteem something and subsequently disparage it. It is man, however, who lacks hidden knowledge, who is variable, who first desires something and subsequently rejects it, first esteem it and later denigrates it...

He, however, is unlike this. He saw fit to choose a particular nation to be His, elevated it, favored it and drew it near to Him in an unprecedented manner. We understand that He had foreknowledge of them; that they would serve Him and keep His commandments from start to finish and any interruptions [in that worship] are merely transitory and not lasting.

Just as a healthy person grows steadily to stability, stays that way for a while, and will later succumb to weakness and illness that damage his health and alter his appearance may look as though he was never healthy at all—eventually his health will steadily improve until he looks as though he was never even ill.

חובתנו להאמין ולבטוח בבורא

לפיכך חובה³⁶ עלינו לבטוח בה' ולהאמין בו ולא לפקפק בהבטחותיו כשם שאיננו מטילים ספק במציאותו, ולא תחשדהו שירחיקנו, כי כבר הבטיחנו על הקירוב. [בשעת הכעס כבשעת הרצון].

ואל יבהילוננו יתרון מצב האומות ואורך ימיהן ורוב מספרם³⁷ ועלילותיהם ומזימותיהם³⁸, כי אנו בד' בוטחים ובהבטחותיו מאמינים. וחרף מושלם בנו וחוזק ידם עלינו והשתעבדם ורדותם בנו. ואף כי תוכפות הצרות [הרעות] עלינו לילה ויום³⁹, ביום נירא⁴⁰ מן ההריגה⁴¹ ומן המזימות⁴² אשר חושבים עלינו בחלוף השעות, ונקוה כי ייטיב מצבנו⁴³ כאמש בשכבנו בשלום, ובחצי היום⁴⁴ נאמר הלואי⁴⁵ וננוח היום מהם כיום אתמול שלא אונה לנו רע⁴⁶, ולילה נאמר מי יודע איזו רעה תבוא בזה הלילה, לו יהי הלילה הזה כמו⁴⁷ היום שעבר, והוא אשר הזהירנו⁴⁸ נביאנו⁴⁹ **(דברים כח, סז)** "בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר" - אף על פי כן עלינו להשיב אל לבבנו הבטחתו ותקותנו ואז ינוחו הנפשות הדואבות ויסור פחדן⁵⁰, כי אך מנוחה ומרפא יתכנו אחר כל

Therefore, we are obliged to trust in God and have faith in Him; not to doubt His promises just as we do not doubt His existence; not to fear that He might reject us because He has promised to keep us close [at times of anger as well as in times of contentment].

Let not the seeming advantages of other nations—their longevity, numerical superiority, deeds and plans—frighten us, because we trust in God and believe in His promises. Even if they are ruling over us with a heavy hand; even if they subjugate us and oppress us; even if we suffer day and night...

Despite all this, we must be firm in our trust and hope...